

בטהרת הקודש, ושם אלקי אברהם יצחק וישראל עבדיו וצאצאיהם עם סגולתו השומרים בריתו לעולם בקדושה ובטהרה.

(הרב בן איש חי"ל ש"ר העדומי. תצג-תקז)

תפילת שבת מוקדמת בערבי שבתות

הת' משה דוד הומינר

פסק רבינו הזקן שמוותר ונכון להתפלל ערבית קודם צאה"כ בערב שבת

כתב רבינו הזקן בשולחנו (שוע"ר סימן רסז ס"ב):

"ונוהגים להקדים תפלת ערבית יותר מבימות החול, ונכון הוא כדי להקדים קבלת שבת בכל מה שאפשר, רק שיהא מפלג מהנחה ולמעלה..."

"ואף המתפללין ערבית בזמנה בצאת הכוכבים כל ימות החול יכול הוא להקדים בערב שבת להתפלל מפלג המנחה ולמעלה כדברי רבי יהודה שאומר שמפלג המנחה ואילך הוא לילה לענין תפלה, ואף שלפעמים בשאר ימים מתפלל מנחה בזמן ההוא והרי הן שתי קולות הסותרות זו את זו כמ"ש בסי' רל"ג] אין חוששים לזה בתפילת ערבית של שבת שיש מצוה כשמתפלל אותה מבעוד יום שמוסיף מחול על הקודש אלא שצריך הוא ליזהר שלא להתפלל מנחה בו ביום עצמו אחר פלג המנחה שלא יעשה ב' קולות הסותרות זו את זו בזמן אחד. וגם צריך ליזהר לקרות קריאת שמע כמ"ש בסי' רל"ה...¹

"ומכל מקום אם רוצה להתפלל גם התפלה של שבת בלילה הרשות בידו ויוסיף מחול על הקדש בלא תפלה ואף המתפלל ערבית מבעוד יום יכול לקבל תוספת שבת קודם תפלה."

הרי למדנו מכאן:

(א) נוהגים להקדים תפלת ערבית בערב שבת, וגם נכון לעשות כן,

(ב) וגם מי שמקפיד בימות החול להמתין מלהתפלל עד צאת הכוכבים, יכול

(1) היינו לקרות קריאת שמע וברכותיה בתפילת ערבית, ולחזור ולקרות קריאת שמע עצמה בזמנה. והוסיף רבינו "ויכול הוא ג"כ לקרותה בלילה עם ברכותיה ומבעוד יום יתפלל התפלה של שבת בלבד בלא קריאת שמע וברכותיה, ואף שאינו סומך גאולה לתפלה אין בכך כלום כיון שמתכוין למצוה להוסיף מחול על הקדש". וראה מה שכתב רבינו בשוע"ר קו"א סימן רצג סק"א.

להקדים בערבי שבתות,

ג) ואם מקדים להתפלל ערבית, צריך להתפלל מנחה קודם פלג המנחה, ולקרות קריאת שמע בלילה,

ד) אף שנכון להתפלל מוקדם כדי להקדים קבלת שבת, הרשות בידו להוסיף מחול על הקודש בלא תפילה, ויכול להתפלל מאוחר יותר.

וחשוב להדגיש:

הרי"ץ גיאת סובר שמי שממתין עד צאת הכוכבים בימי החול אינו יכול להקדים להתפלל בערבי שבתות, אבל המחבר והרמ"א בשלחן ערוך השמיטוהו (וכמו שפסק להדיא בבית יוסף) ופסקו כדעת הרמב"ם והרא"ש (כבכל מקום ששנים מהרי"ף רמב"ם ורא"ש מסכימים לדעת אחת), ורבינו הזקן העתיק דבריהם, שאין שום פקפוק מצד הדין, ואדרבה, נכון לעשות כן, אלא שיש גם אופן אחר לקבל תוספת שבת².

ועוד דבר חשוב: אדה"ז הוסיף וכתב "ונכון הוא כדי להקדים קבלת שבת", ולא מצינו זאת במפורש בפוסקים שלפניו (עיין במראה מקומות וציונים מהרב אשכנזי).

[אולם במשנה ברורה (בהלכות ק"ש של ערבית, סימן רלג, ביה"ל ד"ה ואם) הביא שדעת ספר "מעשה רב" (אות סה, קטו) – והוא ספר המלקט הנהגות ופוסקים מהגר"א – כותב שאפילו בשבת מוטב להתפלל ביחידות מלהתפלל מוקדם. הרי זה חולק על השו"ע לא רק בהקדמת התפילה בשבת, אלא גם בזה שמוטב להתפלל ביחידות, שעל פי (שו"ע רלה, א) יש להתפלל עם הצבור בכגון דא, וידוע שהגר"א לא נשא פנים לשו"ע.

ויש להעיר משמועה אחרת בשם הגר"א (מעשה רב החדש ע' כא-כב) שהיו אנשים בוויילנא שהיו מחמירים להמתין עד צאה"כ אפילו בזמן הקיץ, והוא מצוה קטנה המביא לעבירות חמורות, "והיינו מחלוקת האיש והאשה וגורם צער בעלי חיים לבני ביתו". ולהעיר שהמשנ"ב עצמו לא הביא דברי המעשה רב בהלכות שבת (סימן רסז), וגם נראה שלא התכוון להביאו (בהלכות קריאת שמע) כהוראה למעשה.

2) להעיר מדברי רבינו הזקן בענין אחר (שוע"ר סימן קו"א תלג סק"א): "וגם הט"ז ומגן אברהם לא חלקו על הש"ע משמע דהכי סבירא להו . . . אין לנו להחמיר נגד פסק הש"ע והסכמת הרמ"א והט"ז ומ"א שלא חלקו על הש"ע".

כמובן שאין כל זה ענין לדידן, שאנחנו ודאי גרירן בתר בעלי השו"ע ונו"כ ושוע"ר, אמנם המציאות שמעיד עליו שגורם למחלוקת וצער בשבת אינו צריך לראיה].

דברי רבינו הזקן בתשובה אינם ענין לנדון דידן

ומה שכתב רבינו בתשובה על סכינים מלוטשים (תשובות סוף סימן ז) שמצינו כמה דברים שאבות אבותינו נהגו כדעת המקילין, ובדורות הללו רבו הנוהגים להחמיר, והביא דין "חדש" ותפילת ערבית בזמנה כדוגמה לזה, מובן וברור שכוונתו לימות החול, שהקילו בזה עוד מימי הראשונים עד ימי האחרונים (ויש נוהגים להקל עד היום הזה), ולא עוד אלא שהתפללו גם מנחה וגם ערבית אחר פלג המנחה וקודם צאת הכוכבים, וכמו שכתב הבית יוסף (ריש סימן רלג) "ועכשיו נהגו העולם להקל בכך ואע"פ שמתפללים תפלת מנחה אחר פלג המנחה לא נמנעו מלהתפלל ערבית גם כן באותה שעה, ואע"ג דהו תרי קולי דסרתן אהדדי, אפשר שסומכים על מה שכתב הרא"ש בריש ברכות לדעת רבינו תם" (שמתיר – גם בימות החול – להתפלל גם מנחה וגם מעריב אחר פלג המנחה וקודם צאה"כ). אלא ש"בדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים להחמיר" (כלשון אדה"ז) וכמו שכתב הדברי חמודות (ברכות פ"ד אות טו) ש"מקורב נתחדש פה ק"ק פראג וק"ק ווינא שרבים מתאספים ערבית להתפלל בצבור בזמנה". ואין זה נוגע לנדון דידן, שהרי כתב רבינו ש"אף המתפללין ערבית בזמנה בצאת הכוכבים כל ימות החול יכול הוא להקדים בערב שבת".

ומסתבר הוא שמדובר אודות ימות החול, כי כל כוונתו של רבינו בתשובה שם הוא לשלול הסברא שלהחמיר ולהשתמש בסכינים מלוטשים הוי הוצאת דבה על המקילים. ולכן אין ראיה מתפילה בערב שבת, כי גם המחמיר להמתין להתפלל בערב שבת מודה הוא שהמקדימים יפה עושים, כי אף שהרי"ץ גיאת מחמיר בזה, הרי שאר הראשונים חולקים עליו והשו"ע פסק כמותם, אלא שמכל מקום המחמירים רוצים להחמיר על עצמם. ולכן אין סברא שיש כאן הוצאת דבה.

אבל אם ראיית רבינו היא מערבית בימי החול, אז זוהי מחלוקת ראשונים גדולה וידועה, ולכאורה המחמירים עושים כן כי סוברים דלא כשר להקל בזה, ואז אכן יש לומר שיש כאן הוצאת דבה, וראיית רבינו היא שמכל מקום לא חששו לזה.

וזה מדוייק בלשונו שמביא דוגמאות מהלכות "שנחלקו בהן הפוסקים ראשונים או אחרונים ובדורות שלפנינו נהגו אבות אבותינו כדעת המקילין", ורואים שמה ש"בדורות הללו רבו כמו רבו הנוהגים להחמיר" אינו הוצאת דבה. וכגון חדש שהרי הוא אסור לפי "הסכמת רוב הראשונים והאחרונים" (שוע"ר

תפט, ל), אלא שכבר בימי הראשונים "אין העולם נזהרין כלל באיסור חדש" (לשונו שם), אבל בימי האחרונים יש שהתחילו להזהר בזה.

היוצא מזה שאין שום טעם הלכתית שלא להתפלל מוקדם בערבי שבתות.³

מנהג האריז"ל

מובא באחרונים שהאריז"ל לא הקדים להתפלל מבעוד יום. וכמו שכתב הכף החיים (סימן רסו סק"ג) "מיהו ממו"ש בשער הכוונות דקבלת שבת תהיה בעת שקיעת החמה ממש, משמע דתפלת ערבית תהיה בלילה", והמגן אברהם הביא זה (משער הכוונות) כמנהג האריז"ל. וכבר האריכו האחרונים⁴ לפלפל בתמיהות שיש בהנהגת האריז"ל בזה.

אבל לכאורה אין הכוונה שצריך להתפלל בלילה דוקא, אלא להיפך, שמפני שיש לקבל שבת בעת השקיעה ממש, ואחרי זה אומר קבלת שבת בניעימות,

(3) אמנם ראיתי בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מג הערה סג) בשם הגרש"ז אוירבאך דלדין שנוהגים כהגאונים (ולא כר"ת – כפסק השו"ע והרמ"א – בענין צאה"כ) "אפילו אם מקבל שבת לאחר פלג המנחה, אין להקדים לפני הזמן הרגיל כי אם בשעת הצורך". עיי"ש היטב. ושמעתי אומרים מכאן שאין להקדים לקבל שבת ולהתפלל. אולם נראה לי שאין זה כוונתו כלל, ואכתוב מה שנראה לי בכוונתו שם.

ובהקדים, שהרמ"א מתיר להקדים קבלת שבת עד פלג המנחה דגאונים, אף שבכלל פוסק כרבינו תם (ראה שלחן שלמה סימן רסא סק"ד), אלא שכשעושה כן לא ידליק הנר, אלא יש לומר לגוי להדליק הנר קרוב יותר לשבת (ואפילו ביה"ש), וראה שוע"ד סימן רסא ס"ה. והנה, מה שאינו יכול להדליק הנר מיד מיד עם קבלת שבת, הרי זה משום שהעיקר (לדעת השו"ע) הוא כר"ת, ומעיקר הדין עדיין מוקדם מאדי לקבל שבת.

גם יש לדעת, שבהדלקת הנר צריך להיות ניכר שהוא לצורך שבת.

והגרש"ז סובר שאם היה מדליק אחר פלג המנחה דר"ת (שהוא ג' דקות קודם שקיעה ראשונה, שהוא התחלת ביה"ש לדעת הגאונים) ברור וניכר שהדלקת הנר היא לצורך שבת, אבל אם מדליק קודם לכן (כדעת הגאונים שפלג המנחה הוא שעה ורביע קודם השקיעה), אינו ניכר שמדליק לצורך שבת, אלא אם כן מקבל שבת, כי בלאו הכי אינו ניכר שההדלקה היא לכבוד שבת. נמצא דלדין, נחוץ שיקבל שבת קרוב להדלקה.

ולפי זה מסיק, שאף שלפי הרמ"א ייתכן לקבל שבת ולעשות ההדלקה מאוחר יותר, היינו מפני שמדליק עם השקיעה (או יותר מאוחר) וניכר שהוא לכבוד שבת. אבל אם מדליק הרבה קודם לשקיעה אין לסמוך על זה. ולכן "אפילו אם מקבל שבת לאחר פלג המנחה" – היינו, שקיבל שבת מוקדם (ככל האפשר), אבל עדיין לא הדליק – "אין להקדים לפני הזמן הרגיל כי אם בשעת הצורך" – אזי ימתין עד הזמן שרגילים להדליק בו, כדי שיהיה ניכר לכל שהוא לצורך שבת. והכוונה "לזמן הרגיל" היינו הזמן שנוהגים, ולא דוקא עם השקיעה, וכגון בירושלים שנוהגים להדליק 40 מינוט קודם השקיעה, כמבואר בש"כ שם מיד לפני זה, פרק מג סעיף יא).

(4) ראה כף החיים (רלג, סקי"ג). יפה ללב (סימן רלה, א).

וממילא נמצא שאין מקדימים להתפלל ערבית, אבל אם לא עושים כן אין צריך לאחר התפילה.

ועוד, רבינו הזקן בשלחנו שתק מלהזכיר מנהג זה של האר"ז, אף שהובא במגן אברהם, ואולי יש לדייק מזה שלא סבירא ליה הכי. [ועיין לעיל שאדה"ז חידש שנכון הוא להקדים ערבית בערב שבת].

להחמיר מצד המנהג?

בפועל אין אנו מקדימים להתפלל ערבית בערב שבת. ואף שאין הטעם לזה מסברא הלכתית, אולי יש לומר שמאחרים אותה מפני שרגיל שלומדים או אומרים דא"ח קודם תפילת ערבית, ולכן אין מקדימים.

ואמנם ודאי דבר טוב הוא ללמוד דא"ח קודם תפילת ערבית, אבל א) יכולים ללמוד דא"ח קודם כניסת השבת, ואחר כך להקדים תפילת ערבית (וכפי שנראה להלן, אכן לא הקפידו שאמירת דא"ח יהיה לאחר כניסת השבת), וב) כמוכרן שאם אינם לומדים, הרי אין טעם לאחר התפילה, ו"זיל בתר טעמא".

אמנם, שמעתי אומרים שאף אם הסברא אינה מתאימה, מכל מקום הרי זה מנהג שנהגו, ואין לשנות ולהקדים להתפלל.

אבל לענ"ד אינו כן. שהרי אם נאמר שיש טעם להקפיד ללמוד דא"ח דוקא לאחר כניסת השבת, אזי יכולים לומר שיש מנהג לאחר התפילה, כי צריכים ללמוד דא"ח תחילה. אמנם, כפי שנראה להלן, אכן לא הקפידו שאמירת דא"ח יהיה לאחר כניסת השבת, וכיון שכן היו יכולים להתפלל מוקדם גם כן, ואין בטעם זה כדי להסביר מנהג שלא להמתין להתפלל בזמנה (בפועל היו עסוקים עד זמן מאוחר). ומה שהיום מקפידים להמתין הוא כנראה משום אי-הבנה (וכפי שנראה להלן), ומתחילה לא נהגו בדוקא שלא להקדים, אלא שלא הקפידו להקדים, ואם כן הרי זה מנהג טעות שאינו מחייב.⁵

5) שאף שמנהג גרוע (היינו שלא הונהג על ידי תלמידי חכם, שהוא "מנהג חשוב") עדיין יכול לחייב בני העיר, הרי זה דוקא אם ידוע ההיתר ומכל מקום רצו להחמיר (שוע"ר תסח, טז), ואם לא כן הרי זה מנהג בטעות.

וגם אז, הרי רק אם יש סברא לזה, וכגון שהחמירו שלא לעשות מלאכה בערב פסח קודם חצות אטו אחר חצות, ואם נהגו להחמיר מעלות החשר הרי זה אסור להם אפילו מעלות השחר, אבל אם החמירו יותר מזה (וכגון שנהגו שלא לעשות מלאכה גם ביום שלפניו) לית ביה מששא בההוא מנהג והוה ליה כמנהג בטעות (פרי חדש אר"ח סימן תסח ס"ג). ובנדון דידן הרי אין טעם להמתין.

[וכמובן שכל הדיון הזה אינו אלא על תפילת ערבית, אבל קבלת שבת ודאי יכול להקדים, וכמו שנביא לקמן מדברי הקצוה"ש שעדיף להקדים קבלת שבת אף אם אינו יכול להקדים תפילת ערבית, וכן נראה שהיה מנהג ביהכנ"ס חב"ד בירושלים ת"ר⁶].

דברי הקצוה"ש על קבלת שבת בליובאוויש – תיאור של הסדר או ראייה ממה שעשו?

הנה בקצוה"ש (סימן עז ס"ג) כתב שאין להקדים מעריב קודם צאת הכוכבים בערב שבת, "כיון שאנו מתפללין מנחה בערב שבת אחר פלג המנחה כחכמים" (בדה"ש שם סקי"ז). אבל אם התפללו מנחה אחר פלג המנחה ומעריב קודם צאת הכוכבים, יצאו ידי חובתן, שם בפנים ובסקי"ח⁷.

וקודם זה שם (ס"ב) כתב שנכון להקדים לומר קבלת שבת בכל מה דאפשר (רק שיהא אחר פלג המנחה). ובבדי השלחן שם (סקט"ו) כתב שעל ידי אמירת המזמור "מזמור שיר ליום השבת" אנו מקבלים שבת.

[ואף שלפי זה, ייתכן לכאורה לאחר תפילת ערבית לאחר זמנה ואין צריך להתפלל בזמנה, מכל מקום יש להתפלל ערבית מיד "כדי לקדש את השבת סמוך לכניסת השבת" כמבואר דין זה בשוע"ר ריש סימן רעא (בדה"ש סקט"ז)].

והנה מכל זה אנו רואים שלא היה פקפוק בעיניו להתפלל מעריב קודם הזמן, אלא שבפועל לא היו מתפללים מנחה מוקדם מספיק, והרי יכול להמתין מלהתפלל אם ירצה (כמו שראינו בשוע"ר).

והנה בבדי השלחן שם (סקט"ו) הוסיף (שאף שאמירת מזמורי קבלת שבת הוא כדי לקבל שבת) אם נתאחרו ולא אמרו קבלת שבת עד שהוא לילה, עדיין יכול לאמרו. והביא מעשה רב לזה: "ומעשה רב ידענא שכן היה המנהג בלובאוויץ בהיותי שמה בשנת תער"ב שאדמו"ר מוהרש"ב נ"ע היה אומר דא"ח לפני קבלת שבת לערך שתי שעות בלילה ואחר כך היו אומרים קבלת שבת ומעריב".

6) ראה דברי השואל (בשולי הגליון) באג"ק חט"ו ע' שצ, שנהגו לומר קבלת שבת, ואחרי זה ישבו ללמוד, ולאחרי זה התפללו מעריב, וראה שם בתגובת רבינו שיש צדדים שעדיף לעשות כן שלא לעשות כן (שלא להפריד בין קבלת שבת למעריב), ויעשו כרצון רוב הלומדים.

7) וגם הוסיף שם, שאם מקדימים להתפלל מעריב, צריך ליהזר שלא להתחיל לאכול חצי שעה קודם צאת הכוכבים שאז מתחייב בקריאת שמע, כמו בכל יום שאסור להתחיל לאכול חצי שעה קודם צאת הכוכבים מטעם זה. וכמובן שיש לדעת הדינים השייכים להקדמת קבלת שבת.

וחשוב להדגיש שלא חשב זה למנהג להמתין עד צאת הכוכבים, ולא הזכיר דבר וחצי דבר מזה כשדיבר על תפילת ערבית מוקדם, אלא כתב זה תוך דבריו על קבלת שבת (ושיש להקדימו, אלא) שאם לא הקדימו, יש לו לומר המזמורים, וכמו שאמרו אותם בליובאוויטש.

ואולם יש לעיין אם בכלל נהגו כן כל השנה, כי אף שהגרא"ח שהה בליובאוויטש מקודם פסח עד לאחר ימים נוראים⁸, לא בא להעיד לנו מתי נהגו להתפלל בליובאוויטש, אלא שכשהיה שם אמרו קבלת שבת אף שהיה כמה שעות תוך הלילה.

והנה, בספר "לב הארי", כותב מיכאל יהודה אריה לייב כהן בזכרונותיו על הסדר אצל אדמו"ר הרי"ץ בחארקוב בתרפ"ד (ולכאורה גם מאוחר יותר):

"והסדר היה כך, אדמו"ר היה אומר אז דא"ח - בימות החורף - תיכף אחר הדלקת הנרות לפני קבלת שבת ואנ"ש הבעלי בתים היו מקבלים שבת בבית אדמו"ר", והנוגע לענייננו, שמזה שכתב "בימות החורף", כנראה היה סדר אחר בימות הקיץ.

והנה, בספר "תולדות חב"ד בפולין ליטא ולטביא" (עמוד קלח), הובא רשימתו של הר"ר משה אלי' גערליצקי על הנעשה בוורשא בי"ב תמוז תרצ"א (בימי הקיץ הארוכים), וכתוב שם שהתפללו מנחה ב4:30 בצהריים, ואחר כך ניגנו ניגונים, הרבי הרי"ץ אמר מאמר, ואז התפללו קבלת שבת ומעריב.

ורואים מזה שפעמים נהגו (ואולי היו עושים כן ביתר זמן הקיץ) להקדים אמירת המאמר קודם קבלת שבת. היינו, שתיאורו של הגרא"ח נאה אינה תיאור של כל שבת, אלא שכך עשו (כנראה בימי החורף) שאמרו קבלת שבת כמה שעות בלילה.

אמנם עדיין טעון בירור, אם פעמים נהגו גם להקדים תפילת ערבית. שהרי מן הדין אין שום פקפוק בזה, וגם לא היו צריכים להמתין עד לאחר אמירת דא"ח, כי התחילו באמירת דא"ח בעוד היום גדול.

[ויש לעיין במעשה זה גופא, שלפי לוח הזמנים, צאת הכוכבים באותו זמן (אמצע תמוז תרצ"א) באותו מקום (וורשא) היה 9:50 בלילה. ואם התחילו מנחה בארבע וחצי, סביר להניח שהתחילו לנגן ניגונים סביב שעה חמש. ונניח שאמירת המאמר לקח כשעתיים וחצי (המאמר "על כן יאמרו המושלים" של שנת תרצ"א

(8) וכמו שכתוב בספר "נודע בשיעורים" (בהוצאת חזק, שנת תשע"א) ע' 78.

אינו ארוך מהרגיל)⁹, ואם נאמר שלא התפללו ערבית עד צאת הכוכבים, נמצא שהניגונים (קודם אמירת דא"ח) וקבלת שבת (שקודם ברכו) יחד לקחו שעתיים ועשרים דקות. ויש לברר אם אכן היו מנגנים כל כך או מתפללים קבלת שבת כל כך באריכות].

על כל פנים, יוצא לנו שהעובדה שלמדו חסידות לפני תפילת ערבית אין בכחה לפרנס מנהג שלא להתפלל מעריב מוקדם. ואם אכן נחשיב זה ל"מנהג", הרי הוא מנהג בלי טעם. וכמו שבארנו, שגם מצד ההלכה, וגם מצד המנהג ללמוד דא"ח, אין בכדי לבאר למה יהיה צריך להמתין למעריב בזמנה.

הערה במהדורה חדשה של שוע"ר

והנה, בשוע"ר הנדפס זה כמה שנים מחדש, כתוב בהערה מהעורכים (סימן רסז הערה טז) על מה שכתב רבינו שאם רוצה להתפלל גם התפלה של שבת בלילה הרשות בידו: "וראה בדי השלחן סי' עז ס"ק טו, ובהערות שבסוף ח"ג, שכן נהגו בליובאוויטש שלא להקדים".

וקצת משמע מדבריהם שמדברי הקצה"ש רואים שמנהג חב"ד להמתין עד הזמן, אבל נראה שאין מכאן ראייה, כמו שבארנו לעיל.¹⁰

על כל פנים עדיין לא ידוע לי מקור שיש להמתין עד צאת הכוכבים להתפלל בערבי שבתות, אלא שכיון שיש להתפלל מנחה קודם פלג המנחה תחילה, על הרוב קשה להקדים.

מענה של הרבי

והנה, בספר שליחות כהלכתה מובא שסיפר הרב כתריאל קסטל שפעם החליטו הנהלת צא"ח שעבור אלה הבאים ל"פגישה" בימי הקיץ יעשו מנין מוקדם ויתפללו מבעוד יום, כדי שיהיה יותר זמן לסעודת שבת. גם שאלו את הרז"ש דבורקין ופסק שעל פי הלכה אין בעיה בזה כלל.

9 והגרא"ח נאה (הובא לעיל) כתב על אדמו"ר מהורש"ב שאמר חסידות לערך שתי שעות בלילה, ולכאורה כוונתו שסיים שתי שעות תוך הלילה, ואמנם לא נתפרש מתי התחיל. מכל מקום נניח שלא לקח יותר משתי שעות וחצי.

10 אמנם יש לומר שאינם אלא מעירים שכן עשו בימי מהורש"ב שלא הקפידו להקדים (ולא שהקפידו שלא להקדים) תפילת ערבית בערבי שבתות. אבל ראיתי בקובץ הערות וביאורים (ש"פ אמור תשס"ד – גליון תתפ, ע' 62) שכתב הרב אברהם אלאשוילי (מעורכי המהדורה החדשה של השלחן ערוך) בביאור הערה זו, שאכן הכוונה שבדוקא אין מקדימים, והטעם הוא כדי ללמוד חסידות, והוא על פי דברי הגרא"ח נאה. וצ"ע.

אבל כששלחו התוכנית להרבי קיבלו מענה שתוכנו "הרי אין זה מנהג חב"ד כאן" (לשונם שם). עד כאן מובא בספר "שליחות כהלכתה" (ע' 96).

בכלל, ענין הפגישה הוא להביא אנשים מבחוץ להיות בשכונה לשבת. ומובן שאין הענין רק להיות במקום פיזי של קראון הייטס, אלא שיהיו אצל הרבי ואצל החסידים.¹¹

ובכן מובן היטב השליחה שאין זה המנהג כאן, כי למה יביאו אנשים לכאן רק להפרד ולהפלל לעצמם?

וידוע מה שאמר הרבי פעמים הרבה שאין ללמוד ממענה אחד לחבירו¹² כיון שתלוי בנסיבות של מקבל המענה.¹³

ומה גם שכתב הרבי ש"מפורסם בכל תפוצות ישראל שהרב צריך להיות פוסק אך על פי שולחן ערוך (ולא על פי רמזים של מכתב וכיוצא בזה, ואפילו לא על פי מכתבים, כי מכתב שהוא שבהיפך שלחן ערוך בטל)."¹⁴

ולכן א) אי אפשר ללמוד מכאן המעשה אשר יעשון ב) קשה אפילו ללמוד אם יש "מנהג חשוב"¹⁵ בזה, כי אין לנו לשון המענה ותוכנו אינו ברור כלל שיש כאן מנהג קבוע.

סיכום

לא מצאנו טעם להמתין עד צאת הכוכבים כדי להתפלל ערבית של שבת, ובאמת ש"נכון הוא" (לשון אדה"ז הובא לעיל) לעשות כן, אמנם כמובן שטוב ללמוד חסידות לפני, אבל יכול ללמדו לפני כניסת השבת (וכמו שראינו שנהגו לומר דא"ח בעוד היום גדול). וכמובן שאם מקדימים תפילת ערבית, צריך לדקדק להתפלל מנחה קודם זמן פלג המנחה (וכמו שכתב רבינו הזקן בשלחננו), וכן צריך לדקדק בשאר ההלכות הכרוכות בקבלת תוספת שבת.

11) ומי שרוצה להביא ראיה מהנהוג ב770, מובן מה שאמר רבינו שאינו אחראי על הנהוג שם (ראה לדוגמה אג"ק ח"י"ז ע' קכד), ואין לקבוע "מנהג חב"ד" על פי זה.

12) ראה המלך במסיבו חלק א ע' 26: "**פשוט** – שאיני אחראי למה שכאו"א אומר בשמי, ומפורסם – שאמירתי – מענה לאחד אין בה הוראה לשני, ועפ"ז אין מובן תוכן בקשתו. וק"ל". ויותר מקורות כזה לוקטו ב"התקשרות" גליון רסד.

13) ראה מענה הנדפס באוצר המלך ח"א ע' 210, נקודה ז'.

14) מענה נדפס באוצר המלך ח"א ע' 210.

15) ראה לעיל הערה 4.

וכמוכן שהממתין (ולומד וכו') עד הזמן ובאופן שלא יצער בני ביתו וכו' "הרשות בידו" (כלשון אדה"י בשוע"ר הובא לעיל).

ובימי הקיץ (בפרט במקומות שצאה"כ מאוחר מאד), כשממתנים עד צאת הכוכבים להתפלל, רגיל שאין מתחילים לאכול עד קרוב לעשר בלילה (וגם מאוחר יותר), וקשה מאד לעשות סעודת שבת כראוה, וגם אינו קשה כל כך להתפלל מנחה קודם פלג המנחה (שהוא עכשיו שש וחצי בערב, ובקיץ מגיע עד שבע), בפרט כשיקבלו שבת זמן קצר לאחר זה.

פשוטו של מקרא

פירוש"י ד"ה לחם אלקיו

הרב יוסף אלי' מייערס

תושב השכונה

ויקרא כ"א, י"ז: "דבר אל אהרן לאמר איש מזרעך לדרתם אשר יהיה בו מום לא יקרב להקריב לחם אלקיו".

ופירש רש"י: "לחם אלקיו. מאכל אלקיו, כל סעודה קרויה לחם, כמו עבד לחם רב".

אחר כך בפסוק כ"א כתוב: "כל איש אשר בו מום . . לחם אלקיו לא יגש להקריב".

ופירש רש"י: "לחם אלקיו. כל מאכל קרוי לחם".

בפשטות כוונת רש"י לבאר למה נקראו הקרבנות בשם לחם אם רוב הקרבנות הם בשר? ומבאר רש"י שכל מאכל קרוי לחם.

וצריך ביאור: למה הוצרך רש"י לפרש עוד פעם מה שפירש לפני כמה פסוקים?

עוד צריך ביאור שינוי הלשון:

א. בפסוק י"ז כתב בתחילה "לחם אלקיו. מאכל אלקיו" ואחר כך ביאר ש"כל סעודה קרויה לחם", משא"כ בפסוק כ"א שכתב מיד "כל מאכל קרוי לחם".